

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
Історичний факультет
Кафедра політології та соціології

Дипломна робота
магістра

на тему:

**«Особливості глобальних трансформацій
сучасної міжнародної системи»**

Виконала: магістрантка
спеціальності 052. Політологія
Заочної форми навчання
Онофрійчук Оксана Ігорівна

Керівник:

Ігнат'єва Т. В., кандидат історичних наук,
доцент кафедри політології і соціології

Рецензент:

Філінюк А. Г. , доктор історичних наук,
професор,
завідувач кафедри історії України

Кам'янець-Подільський – 2018 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні засади міжнародної системи та глобальних трансформацій.....	8
1.1. Теоретичні підходи до вивчення міжнародних систем.....	8
1.2. Дослідження глобальних трансформацій.....	16
РОЗДІЛ 2. Основні тенденції трансформації міжнародної системи в сучасних умовах.....	29
2.1. Процес глобалізації та турбулентність міжнародної системи.....	29
2.2. Трансформація сучасного світового порядку: моделі майбутнього світоустрою.....	39
РОЗДІЛ 3. Особливості міжнародної системи ХХІ ст.	
3.1. Гібридизація світової політики.....	51
3.2. Руйнування системи міжнародної безпеки.....	61
3.3. Російська агресія в Україні як фактор трансформації міжнародної системи	72
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРА.....	87

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасна цивілізація перебуває на переломному етапі глобальної трансформації людства, якому загрожує загострення різноманітних планетарних проблем сучасності, криз і катастроф, в суспільстві зростає соціальна напруга, яка зачіпає всі верстви населення і всі сфери життєдіяльності. Вирішення проблем міжнародних систем в контексті глобального розвитку, що постають перед сучасним суспільством у цілому, мають велике теоретичне і практичне значення, так як більшість дослідників зазначає цілу низку наслідків впливу процесів глобалізації на розвиток сучасного світу, то й важливим є вирішення проблем трансформації міжнародної системи.

Різновекторність і різноманітність розвитку, все більша динамічність у функціонуванні світової міжнародної і політичної систем породжують складність її дослідження. Тенденціям і процесам глобалізації сьогодні присвячені наукові дискусії в предметних полях філософських, політичних та економічних наук і міждисциплінарних напрямків. У наукових дослідженнях розглядаються закономірності трансформації сучасного політичного порядку, зміни місця, ролі та основних функцій його основних суб'єктів, проявів феномена нації-держави як основного суб'єкта Вестфальського порядку і його розпаду, створення новітніх форм інтеграції та дезінтеграції, глобалізації та регіоналізації тощо. Разом із тим буде актуальним дослідження тенденцій трансформації функціональної конфігурації сучасних інститутів влади, взагалі, і міжнародних, зокрема.

Актуальність теми дослідження обумовлена динамікою та масштабністю трансформації системи міжнародних відносин та її структурних елементів, яка помітно випереджає теоретичне осмислення даного процесу і його глобальних наслідків з позицій класичних наукових парадигм.

Набувають нової якості такі основні фактори і тенденції як глобалізація, регіоналізація, фрагментація, інтеграція, демократизація міжнародних відносин,

інформаційно-технологічний розвиток, швидке зростання населення, маргіналізація країн, що розвиваються тощо. Внутрішні суперечності між цими явищами впливають на поведінку учасників міжнародних відносин, визначають трансформацію глобальної системи, ускладнюють прогнозування та обумовлюють потребу в більш ґрунтовних теоретичних дослідженнях. Виявлення нових аспектів, які впливають на поведінку акторів, аналіз їх функцій має на меті вироблення нових політичних стратегій для здійснення ефективного управління міжнародною системою.

Актуальним із позицій теорії та праксеології є питання трансформації інституту національної держави, функціонування якої в умовах глобалізації, посилення ролі регіональних та багатьох інших чинників істотно змінюється. Аналіз змін в соціально-політичній структурі світу і, зокрема, міжнародної системи, може дати відповідь на актуальне питання, яке вважається дискусійним у сучасній теорії міжнародних відносин. Воно стосується прийдешньої ролі та місця національної держави в міжнародних відносинах інформаційної доби.

Особливістю сучасного міжнародного процесу є інтенсифікація відносин між провідними державами та урядовими і неурядовими міжнародними організаціями, транснаціональними акторами, кількість яких постійно зростає. Зміцнення української державності потребує розвитку наукових знань у галузі міжнародних відносин, що дозволить ефективніше аналізувати швидкоплинний стан міжнародної системи, використовувати ці знання для досягнення головної мети нашої держави – зміцнити свої позиції на міжнародній арені та надати стійкості її політичному іміджу.

Мета дослідження полягає у аналізі основних тенденцій трансформації сучасної міжнародної системи.

Завданнями дослідження є:

- проаналізувати теоретичні підходи до вивчення міжнародних систем і глобальних трансформацій;

- з'ясувати взаємозалежність стану турбулентності сучасної міжнародної системи і процесу глобальних трансформацій;
- дослідити трансформацію сучасного світового порядку через моделі майбутнього світоустрою;
- проаналізувати головні особливості міжнародної системи XXI ст.: гібридизацію світової політики, руйнування міжнародної системи безпеки;
- розглянути російську агресію в Україні, як фактор трансформації міжнародної системи.

Об'єктом дослідження є сучасна міжнародна система, що знаходиться у фазі турбулентності та структурних змін.

Предметом дослідження є особливості глобальних трансформацій сучасної міжнародної системи.

Для досягнення мети дослідження і вирішення поставлених завдань у роботі використовуються наступні **методи**:

Метод аналізу та синтезу, що дає можливість дослідити та проаналізувати явища і процеси в сучасній системі міжнародних відносин через розподіл їх на окремі елементи з метою вивчення їх внутрішніх особливостей, зв'язків та динаміки розвитку. Задля реалізації цього методу використовуються такі методичні прийоми, як аналогія, порівняння, структуризація, узагальнення та екстраполяція.

Системний метод дає можливість систематизувати головні процеси в міжнародному середовищі через моделі (біполярна, монополярна, багатополярна, мультиполярна, аполлярна системи), аналізувати наслідки діяльності учасників міжнародної системи на її трансформацію і досліджувати її в цілості та єдності. Він також дозволяє вивчити закономірності, особливості діяльності, характер та зміст взаємодій між учасниками міжнародних відносин, які є сукупністю взаємозалежних елементів і підсистемами нижчого порядку.

Застосування структурно-функціонального аналізу дає можливість з'ясувати основні принципи нерозривного причинно-наслідкового зв'язку та

відносин між елементами міжнародної системи (структури-інваріанти), що обумовлюють її цілісність та необхідні для визначення підсистем її варіативних структур, функціональної визначеності їх зв'язків та опосередкувань. Взаємозалежність елементів міжнародної системи зумовлює виникнення явищ якісно нового рівня, тобто факторів, які впливають на її існування, розвиток і трансформацію.

Метод моделювання дає можливість конструювати вірогідні варіанти трансформації сучасної системи міжнародних відносин та моделювати ті чи інші ситуації в міжнародному середовищі, які можуть вплинути на її структуру і, таким чином, проаналізувати ймовірний розвиток міжнародних подій під впливом тих чи інших факторів або тенденцій.

Елементи наукової новизни одержаних результатів полягає у здійсненні комплексного аналізу та структуризації факторів і закономірностей трансформації сучасної системи міжнародних відносин. Виявлено основні фактори і тенденції, що істотним чином зумовили інтенсифікацію світових трансформаційних процесів та продовжують визначати подальшу еволюцію структури сучасної системи міжнародних відносин. Аргументовано, що глобалізація та інформаційно-технологічні перетворення істотно змінюють політичну структуру світу, впливають на характер зовнішньополітичних рішень учасників міжнародної системи, коригують їхні доктрини і поведінку на міжнародній арені, що значною мірою зумовлює подальший розвиток світової спільноти. глобалізації. Охарактеризовано основні тенденції сучасної міжнародної системи в контексті формування ієрархічної аполярності в першій половині XXI ст.

Практичне значення одержаних результатів полягає у всебічному, комплексному та прогностичному аналізі явища глобальної трансформації структури міжнародної системи. Результати дослідження можуть використовуватися при підготовці до семінарських занять з курсів «Теорія міжнародних відносин», «Сучасний політичний процес», при роботі над науковими статтями студентами зі спеціальності «Політологія».

Апробація результатів дослідження відбулася на конференції студентів у квітні 2018 р. – «Трансформація сучасного світового порядку: моделі майбутнього світоустрою».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел і літератури.

ВИСНОВКИ

Сучасна цивілізація перебуває на переломному етапі глобальної трансформації людства, якому загрожує зростання кількості глобальних проблем сучасності, криз і катастроф, зростання соціальної напруги тощо. Вирішення проблем міжнародних систем в контексті глобального розвитку та трансформації, що постають перед людством, мають велике теоретичне і практичне значення, так як більшість науковців відмічає безперечний вплив глобалізації на особливості трансформації міжнародної системи.

Системний підхід вкоренився у наукових дослідженнях ще впродовж 50-70 рр. ХХ ст. Саме у цей час, використовуючи системний аналіз була зроблена значна кількість трактувань міжнародної системи, які зводились, головним чином, до того, що це – утворення реального світу, що має відносну цілісність та взаємозв'язок між її елементами. Будь-яка система, в тому числі, міжнародна, в процесі розвитку та трансформації ускладнюється, змінюючи структуру, збільшуючи як кількість її елементів, так і види та типи їх взаємозв'язку тощо.

Впродовж семи десятиліть у процесі розвитку системного аналізу була сформована ціла низка підходів: традиційно-історичний, історико-соціологічний, еволюційний, змішаний, емпіричний, світ-системний, структурний, транссистемний тощо. Вони в рамках своїх досліджень намагалися: 1) описати функціонування міжнародних систем; 2) виокремити чинники та фактори, що впливають і задають вектор трансформації системи; 3) вивчити зміни міжнародної системи пов'язані з особливостями міжнародно-політичної ситуації певного регіону; 5) конструювати гіпотетичні міжнародні системи тощо.

Так як, міжнародні системи є динамічними структурами, то їм притаманна трансформація. При аналізі наукових джерел ми з'ясували, що це поняття тлумачиться науковцями досить широко і застосовується до всіх типів

істотних змін основних структур і систем. При цьому серед зарубіжних і вітчизняних вчених немає єдності в розумінні суті трансформації систем. Загалом, цей процес виражається як зміна, перетворення виду, форми, істотних властивостей того чи іншого об'єкта, видозміна соціальних інститутів і структур, що часом супроводжується їх корінним оновленням. Крім того, сучасне суспільствознавство не виробило специфічної наукової парадигми, яка б дозволила створити хоча б відкрити (не завершену) теорію трансформації систем (в тому числі наукових).

Трансформаційні процеси притаманні усьому періоду людської історії. Їх визначальними факторами були економічні, які спричинювали дію політичних, військових, інституційних, технологічних та інших детермінант. На даному етапі пріоритетного значення набувають технологічні, інформаційні чинники за вагомої ролі економічних та цивілізаційно-релігійних складових.

Об'єднання різноспрямованих найважливіших тенденцій сучасного глобального розвитку акцентує увагу на наявність об'єктивних протиріч всередині системи міжнародних відносин, що призводять до її трансформації. Їх найбільш загальними і очевидними проявами прийнято вважати процеси соціально-політичної інтеграції і дезінтеграції – глобалізації та регіоналізації. В останні роки серед науковців-міжнародників стала переважати думка про обумовленість імперативів світового порядку XXI ст. фундаментальними змінами складу, функцій і ролей головних акторів світової політики, що стало результатом глобальних наслідків системних криз управління.

Процес глобалізації впливає на міжнародні відносини всіх рівнів. У результаті інтеграції світу створюються різні за формами інтеграційні угруповання близьких за рівнем і завданнями розвитку країн, які мають цілі об'єднання своїх зусиль, як для більш ефективної участі в глобалізації, так і для спільного захисту від пов'язаних із цим загроз, ризиків і кращої адаптації до її нових викликів. Незважаючи на переконання науковців про зміну традиційної ролі держави в міжнародних відносинах під впливом глобалізації, держави як і раніше залишаються головними акторами в міжнародних відносинах (при

постійному тиску на них позадержавних акторів) але їхніми все далі сильнішими конкурентами стають антиактори світового розвитку.

Глобалізація має як позитивний, так і негативний вплив на трансформацію міжнародних відносин. З однієї сторони, вона сприяє впровадженню нових ІТ технологій, зміцненню валютно-фінансової системи, формує світовий ринок праці, дозволяє економити природні ресурси, захищати навколишнє середовище, а вільний потік інвестицій створює нові робочі місця. До позитивних моментів можна віднести також зміцнення макроекономічної стабільності, вдосконалення інфраструктури, інтенсифікацію людських контактів тощо.

З іншого – на жаль, міжнародні відносини не впливають на процеси, викликані глобалізацією. Існування політики силового протистояння і превентивних війн вимагає подолання спрощеного розуміння реальності, припинення практики односкладових відповідей на сучасні виклики. В умовах глобалізації держави відчують на собі вплив нових сил (антиакторів), який може несприятливо позначитися на суверенітеті та національних інтересах. Нові учасники міжнародного простору певною мірою зменшують роль держави в політиці безпеки, в економіці, в сфері комунікацій. Слабкі держави не здатні відповісти адекватно на виклики, пов'язані з використанням можливостей глобалізації.

Процеси глобалізації та трансформація міжнародної системи взаємозалежні процеси в ході яких система може набувати різних форм/моделей:

1) продовження існування світової американської гегемонії (однополярний світ). Проте, історія вчить, що її важко утримувати тривалий час;

2) перетворення світу в біполярний: конкурентами США можуть стати Китай, ЄС, чи зовсім несподівані коаліції;

3) встановлення багатопольярного світу, де буде відбуватися складна взаємодія багатьох сил та факторів, а періоди миру будуть перериватися конфронтацією;

4) одночасне існування кількох самодостатніх регіональних систем, які будуть формувати міжнародну систему. Науковці зазначають, що це буде система з декількома центрами сили;

5) аполлярний світ, в якому суб'єкти міжнародних відносин будуть рівновигідними, а зовнішньополітичне лідерство – буде формуватися не на силі та домінуванні, а – на основі прикладу.

В процесі трансформації міжнародної системи, збільшення кількості міжнародних акторів, появою нових гравців/антиакторів однією з глобальних проблем, вирішення якої не завжди під силу навіть таким впливовим організаціям як НАТО та ООН є збільшення конфліктогенності. Політичні еліти усіх держав світу постали перед необхідністю зовсім по новому визначити своє місце в сучасних міжнародних відносинах, окреслити та створити нові механізми глобальної та регіональної безпеки, сформулювати нові правила взаємовідносин між собою під впливом нового тренду світової політики – її гібридизації (певної дифузії, що робить можливим поєднання нібито не сумісних елементів).

Якщо до кінця XX ст. основними акторами міжнародної системи були держави, різноманітні міжнародні організації, ТНК, міжнародні блоки та союзи, то сьогодні відбувається процес все більшого включення у світову політику недержавних гравців: воєнізованих формувань/посередників, союзників, сателітів, в тому числі – недержавних акторів і антиакторів світової політики і політичних сил, які перебувають в стадії формування своєї міжнародно-політичної ідентичності. Іншими словами, для вирішення глобальних проблем світові лідери все більше залучають своїх агентів, які можуть носити як класичний характер (нації-держави, їх союзи і коаліції, міжнародні організації), так і некласичний (приватні військові компанії, озброєні формування політичних партій і національно-визвольних рухів, ополчення, сформовані за

національним або конфесійним принципом, збройні формування невизнаних державних утворень, добровольчі формування тощо, частина з яких може претендувати на статус «акторів поза суверенітету», а частина – ні). Крім того, в цій боротьбі можуть бути задіяні організації та угруповання, які ведуть злочинну діяльність, в тому числі екстремістської, терористичної та радикальної спрямованості, з якими світові лідери можуть підтримувати зв'язок в надії використовувати їх у своїх цілях, що цілком очевидно на прикладі війни в Сирії та в Україні.

В світлі подій у Сирії, Лівані, Україні, світова спільнота яскраво переконалася, що міжнародні інститути з питань безпеки не є достатньо ефективними, тому залишаються два шляхи – 1) радикальна реформація міжнародної структури безпеки, або 2) відповідальність за мир і стабільність у світі остаточно переводиться в площину взаємодій супердержав. Але, нарощування могутності супердержавами втрачає свій сенс в плані «забезпечення безпеки», а все більше нагадує підготовку до глобального збройного конфлікту. Маємо зрозуміти, що традиційні методи забезпечення безпеки не можуть бути ефективними у такому динамічному середовищі, чого лиш вартий стрімкий розвиток інтернету, за швидкістю змін якого важко прослідкувати, вже не кажучи про численні масові кібератаки, під негативний вплив яких підпадають високотехнологічні інформаційні суспільства.

Отже, оновленою метою модернізації системи національної безпеки є забезпечення стійкості через глибинне усвідомлення коренів проблеми та уміння гнучко підійти до ситуації, яка у сучасних умовах навряд чи має прецедент. Причому стійкості не тільки держави як системи державних органів і політики, яку вони реалізують, а стійкості самого суспільства до гібридних загроз. Адже саме суспільство тепер стає і об'єктом атаки, і суб'єктом відповіді на неї. Суспільство може як посприяти діяльності агресора, так і дати йому дуже жорстоку відсіч.

Російська агресія в Україні, як вважають науковці, не є патологію розвитку міжнародної системи, тому що самій системі властиві і кризові явища

які приходиться переживати людству на шляху формування єдиного світового простору. Потрібно зазначити, що ситуація в Україні була сформована попередніми подіями/елементами розвитку світового політичного процесу. По-перше, незавершеністю демократичного політичного транзиту в Росії та поверненням її до ідеї «відновлення» імперії (приєднання територій пострадянського простору); по-друге, революцією в Грузії та Україні які були сприйняті Кремлем як ворожі його національній безпеці (в координатах імперіобудівництва); по-третє, незавершеністю побудови демократичної держави в Україні, що дало РФ шанс повернути «блудну дочку до великої російської родини».

На переконання Г. Кіссенджера, російська агресія в Україні є результатом кризи Вестфальського міжнародного порядку, в тому форматі, в якому він функціонував після Другої світової війни. Українські події 2014 – 2018 рр. стали каталізатором міжнародного протиборства глобальних гравців за формування нового світового порядку (нової міжнародної системи).

Література

1. Алексеева Т. А. Современные политические теории / Алексеева Т. А. – М.: РОССПЭН, 2000. – 479 с.
2. Бжезинский Зб. Кризис мировой власти и тройственные отношения // Россия в глобальной политике. Январь-Февраль. 2017. <http://globalaffairs.ru/number/Krizis-mirovoi-vlasti-i-troistvennyyeotnosheniya-18564>.
3. Буданов В.Г. Методология синергетики в постнеклассической науке и в образовании. – М.: Изд-во ЛКИ, 2009. – 240 с
Валлерстайн И. Конец знакомого мира: Социология XXI века / Иммануэль Валлерстайн. – М. : Логос, 2004. – 368 с.
4. Бартош А.А. Гибридные войны во внешней политике США и НАТО // Независимое военное обозрение. 10.10.2010 [Электронный ресурс].
URL:http://nvo.ng.ru/concepts/2014-10-10/1_nato. Html.
5. Булавин А.В. О подходах США и Китая к обеспечению кибербезопасности //Общество: политика, экономика, право. 2014. № 31. С. 27–31.
6. Булавин А.В., Беляев И.И. Сравнительный анализ основ стратегического планирования в области национальной безопасности: оценка достоверности результатов // Мир новой экономики. 2017. № 2. С. 20–27.
7. Валлерстайн И. Конец знакомого мира. Социология XXI века / Пер. с англ. Б. Л. Иноземцева – М.: логос, 2003. – 368 с.
8. Василенко И. А. Политическая глобалистика: Учеб. пособ. [для вузов] / Василенко И. А. – М. : Логос, 2003. – 360 с.
9. Восток / Запад: Региональные подсистемы и региональные проблемы международных отношений / Под ред. А. Д. Воскресенского. – М., 2002. – 528с.

10. Гальчинський А. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи. Методологічні аспекти: Наук. вид. – К.: Либідь, 2006. – 312 с.
11. Гібридна війна *in verbo et in praxi* : монографія / Донецький національний університет імені Василя Стуса / під. заг. ред. проф. Р.О. Додонова. – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – 412 с.
12. Гелд Д., МакГрю Е., Голдблатт Д., перратон Дж. Глобальні трансформації: політика, економіка, культура. Пер. з англ. – К. : Фенікс, 2003. – 584 с.
13. Горбулін В. Хитромудра невизначеність нового світопорядку [Електронний ресурс] / Дзеркало тижня. Україна. – 2016. – 26 серпня. – Режим доступу <http://gazeta.dt.ua/internal/hitromudra-nevznachenistnovogo-svitoporyadku-.html>
14. Дегтев А.С. Политическое влияние ТНК как проблема глобализирующегося мира [Электронный ресурс]. URL: http://www.zanauku.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=7249&Itemid=35.
15. Жакье Б. Международные отношения. Т.І. Субъекты международной системы: Уч. пособ. – Н.Новгород, 1997. – 236 с..
16. Закономерности и перспективы трансформации общества: Материалы к V Междунар. Кондратьевской конф.: В 3 т. / Под ред. Ю.В. Яковца. – М.: МФК, 2004. – С. 134 – 143.
17. Зуб О. Стратегія національної безпеки України – шлях до посилення системи колективної безпеки в регіоні та світі: від теорії до практики / О. Зуб // Політика і час. – 2007. – № 5. – С. 32–37.
18. ЄС формує свою армію: які держави у списку і чи потрібно це Україні // Експрес, 9 липня 2018. – Режим доступу: world/2018/07/09/300905-yes-formuye-svoyu-armiyu-derzhavy-spysku-potribno-ukrayini.
19. Камінський Є. Небезпека відтворення геополітичного синдрому міжнародних систем попереднього століття / Є.Камінський // Камінський Є.Є. Україна. Світ. США. Монографія. – К., 2012. – 491с.

20 .Карпович О.Г. Современные подходы США и Европейского Союза к управлению международными конфликтами // Политика и общество. 2011. № 12. С. 12–17.

21.Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характери націй в історичному контексті. К. Наш Формат. 2017, - 320 с.

22.Кеохейн Р. О. Международные отношения: вчера и сегодня // Политическая наука: новые направления / Под ред. Р. Гудина и Х.-Д. Клингеманна. – М.: Академ-Пресс, 1999. – 452 с.

23.Кононенко К. А., Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Системна криза міжнародної безпеки: Близькосхідний-чорноморський простір. Аналітична доповідь. К. 2016. 50 с.

24.Коппель О. А. Глобалістика як нова інтегральна наука про сучасний світ. Міжнародні відносини і глобальний розвиток [Електронний ресурс] / Коппель О. А. // Персональний сайт А. А. Коппель. – Режим доступу: <http://helen-koppel.narod.ru/030.htm>. <http://helenkoppel.narod.ru/035.htm>.

25.Конфликт на Востоке Украины через призму науки о международных отношениях [Електронний ресурс] – Режим доступу: / <http://iac.org.ua/konflikt-na-vostoke-ukrainyi-skvoz-prizmu-nauki-o-mezhdunarodnyih-otnosheniyah-chast-1/>.

26. Країни Балтії підтримала створення у Польщі постійної військової бази США / День, 4 червня 2018. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/news/040618-krayiny-baltiyyi-pidtrymaly-stvorennnya-u-polshchi-postiynoyi-viyskovoyi-bazy-ssha>.

27.Кузык Б. Н., Яковец Ю. В. Цивилизация: теория, история, диалог, будущее. – Т.1. – М: Институт экономических стратегий, 2006. – 648 с.

28.Консерватизм как течение общественной мысли и фактор общественного развития // ПОЛИС. — 1995. — № 4.-590 с.

29.Кон И. С. Позитивизм в социологии. — Л., 1964.-800 с.

30.Лебедева М. М. Мировая политика: Учебник для вузов / М. М. Лебедева. – М.: Аспект Пресс, 2003. – 351 с.

31. Лебедева М.М. Предметное поле и предметные поля мировой политики // Международные процессы [Электронный ресурс]. URL: <http://www.intertrends.ru/five/008.htm>.

32. Лебедева М.М. Международные процессы // Международные отношения: социологические подходы / рук. авт. колл. проф. П.А. Цыганков. М.: Гардарики, 1998. С. 224–245.

33. Мальський М. З., Мацях М.М. Теорія міжнародних відносин: Підручник. 2-е вид., перероблене і доп. – К.: Кобза, 2003. – 528 с.

34. Мариносян Х. Э. Национальное государство. Проблемы и перспективы в эпоху глобализации / Х. Э. Мариносян // Философские науки. – 2008. – № 8. – С. 5–24.

35. Мартынов Б. Многополярный или многоцивилизационный мир? Международные процессы. Том 7. - 2009. - №3. - [Электронный ресурс]. Доступ до ресурсу: <http://www.intertrends.ru/twenty-first/006.htm>.

36. Мировая политика. Передовые рубежи и красные линии: монографии А. Булавин, О.Г. Карпович, А.В. Манойло, В.Б. Мантусов. М.: РИО Российской таможенной академии, 2018. 456 с.

37. Манойло А.В. Гибридизация мировой политики // Гибридизация мировой и внешней политики в свете социологии международных отношений / П.А. Цыганков, А.В. Манойло, М.М. Лебедева и др. / под ред. проф. П.А. Цыганкова. М.: Горячая линия – Телеком Москва, 2017.

38. Манойло А.В. Криминализация информационного пространства и преступная деятельность экстремистских группировок в социальных сетях / Межрегиональное бюро судебных экспертиз имени Сикорского [Электронный ресурс]. URL: <http://www.expertsud.ru/content/view/207/36/>.

39. Міжнародний досвід боротьби з сепаратизмом: висновки для України:аналіт. доповідь [Електронний ресурс] / [О. О. Резнікова, А.О. Місюра, С. В. Дрьомов, К. Є. Войтовський]. – К. : НІСД, 2016. – Режим доступу:http://www.niss.gov.ua/public/File/2016_nauk_anal_rozrob/Separatizm.pdf

40. Назаретян А.П. Нелинейное будущее. Мегаистория, синергетика, культурная антропология и психология в глобальном прогнозировании / А. П. Назаретян ; Ин-т востоковедения РАН, Центр Мегаистории и системного

прогнозирования, Благотворительный фонд Сергея Саркисова, Междунар. фонд за выживание и развитие человечества, Фонд «Здравомыслие». – Изд. 3-е, перераб. и доп. – Москва : Аргатак-Медиа, 2015. – 508 с.

41. Політологічний енциклопедичний словник: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів. – К.: «Генеза», 1997. – 400с.

42. Політологічний енциклопедичний словник / ред. кол.: Ю.С.Шемшученко (ред.) та ін. ; НАНУ, Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького, Укр. асоціація політологів. Київ: Генеза, 2004. – 735 с.

43. Паненков А.А. Борьба с финансированием терроризма (российский и зарубежный опыт) // Международное уголовное право и международная юстиция. 2013. № 6. С. 10–14.

44. Парахонський Б.О., Яворська Г.М. Зовнішня політика України в умовах кризи міжнародного безпекового середовища :аналіт. доповідь.- К.НІСД,2015.

45. Почепцов Г. Теорія комунікації. — К., 1996.

46. Почепцов Г. Тоталитарный человек. — К., 1994.

47. Рейтинг стран по ВВП на душу населения. 2017 г. <http://investorschool.ru/rejting-stran-po-vvp-na-dushu-naseleniya-2017>.
Дата звернення 27.11. 2017.

48. Раздина Е. В. Суверенитет как феномен глобализованного политического пространства / Е. В. Раздина // Гуманітарний часопис. – 2010. – № 4. – С. 114 – 121.

49. Резнікова О. О. Перспективи глобального розвитку у 2014 році: висновки для України / О. О. Резнікова // Стратегічні пріоритети. – 2014. – № 1 С. 169–174.

50. Родрик Д. Парадокс цивилизации: демократия и будущее мировой экономики / Дэни Родрик. – М., 2014. – 576 с.

51. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. – К. : НІСД, 2017. – 496 с.

52.Солянова М. В. Проблема мирового порядка в современных западных исследованиях-[Электронный ресурс]:

http://www.vestnik.mgimo.ru/sites/default/files/pdf/03_solyanovamv.pdf.

53.Соснін О.В., Воронкова В.Г., Постол О.Є. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри): Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2015. – 556 с.

54. Стратегічна культура Росії. Висновки для України [Електронний ресурс].–Ч.1.–Режим

доступу:http://texty.org.ua/pg/video/editorial/read/48717/Cikavezna_lekcija_Strategichna_kultura_Rosiji_Vysnovky_dla?a_offset

55.Толстов С. Міжнародна система початку ХХІ ст. // Зовнішні справи2013. - №9. – С. 8 – 11; №10. – С.8 – 13; №11. – С. 12 – 17.

56.Тоффлер Елвін. Третя хвиля / З англ. пер. А. Євса. – К.: Вид. дім "Всесвіт", 2000. – 480 с.

57.Троян І. Трансформація державного суверенітету в умовах глобалізації // Українська національна ідея: реалії та перспектива розвитку. – Вип.23. 2011. – С. 158 – 164.

58.Троян С. Системный анализ международных отношений: компаративистика концепций // Acta humanitarica universitatis Saulensis. Т.(2008). Р. 24 – 34.

59.Тэтчер М. Искусство управления государством. Стратегии для меняющегося мира / М. Тэтчер; пер. с англ. – М. : Альпина Паблишер, 2003. – 504 с.

60. Тавадов Г. Т. Политология. М., 2000.

61. Теорія і практика політичного аналізу / За заг. ред. О. Л. Валевського і В. А. Ребкала. — К., 2003.

62. Технология и организация выборных кампаний: Зарубежный и отечественный опыт. — М., 1993.

63.Філіпенко А. С. Особливості дослідження глобальних трансформацій
Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право): наук. журн. – НАУ,
2012. – № 1. – С. 273 – 276.

64.Фесенко М. Ф. Криза світового порядку як причина та наслідок
глобальної системної кризи // Актуальні проблеми міжнародних відносин. Вип.
122 (час. II). 2014. – С. 15 – 29.

65.Хаас Р. Разваливающийся миропорядок, Как реагировать на анархию
в мире // Россия в глобальной политике. Ноябрь-Декабрь. 2014.
<http://globalaffairs.ru/number/razvalivayuschii-sya-miroporyadok17194>.

66.Хонин В.Н. Теория международных отношений. Общая часть.-
К.:Академ-Пресс, 2005. – 456 с.

67.Цыганков П. А. Теория международных отношений: Учеб. пособие. –
М.: Гардарики, 2005. – 590 с.

68.Цивилизационная структура современного мира в 3-х томах. Том 1.
Глобальные трансформации современности / Под. ред. Ю. Н. Пахомова и Ю. В.
Павленко. – К. : Наукова думка, 2006. – 686 с.

69.Чешков М. О способности научного знания понять структуру и
трансформации XXI века. – МЭ и МО, 2010, № 12.

70.Чумаков А. Н. Глобализация: контуры целостного мира / А. Н.
Чумаков. – М. : Проспект, 2014. – 512 с.

71.Шайгородський Ю. поняття «трансформація» як інструмент аналізу
соціальних змін // Освіта регіону. - <http://social-science.com.ua/article/323>

72.Шепелєв М. А. Теорія міжнародних відносин: Підручник / Передм.
Д. В. Табачника. – К.: Вища шк., 2004. – 622 с.

73.Шергін С. Зовнішня політика та дипломатія України за умов
глобалізації та регіоналізації / С. Шергін // Україна дипломатична. Науковий
щорічник. – К., 2014. – 991с.

74. Шишков Ю. Эволюция мирового сообщества: поляризация или
возрастание гомогенности? // МЭ и МО. – 1998. – № 9.

75.Юськів Х. В. Нові виклики та загрози для системи національної безпеки держав в умовах трансформації міжнародних відносин на глобальному та регіональному рівнях: теоретико-методологічні та прикладні аспекти Міжнародні відносини. Серія політичні науки. 2015. №11. С. 20- 32.

76.Яковец Ю.В. Глобальные экономические трансформации XXI века. – Москва: Экономика, 2011. – 381 с.

77.Ялі М. Занепад «Вестфалії», або еволюція інституту нації-держави під впливом глобалізації / М. Ялі // Політика і час. – 2007. – № 6. – С. 45–48.

78.Янов А. ЕС как новая модель государственности / А. Янов // МЭМО. – № 7. – С. 89 – 94.

79.Chase-Dunn. The Future of Global Conflict. – London: Sage Publications, 1998; Judt T. Its Own Worst Enemy // New York Review of Books. - 2002. - August 15. – P. 12 – 13.

80.Globalization of World Politics / John Baylis, Patricia Owens, Steve Smith. – Oxford University Press, 2014. – 648p.

81.Peccei A. The Club of Rome: Agenda for the End of the Century [Електронний ресурс] / Aurelio Peccei // THE CLUB OF ROME – “THE DOSSIERS” 1965–1984 / Ed. by Pentti Malaska & Matti Vapaavuori. – Helsinki : Finnish Association for the Club of Rome, 2005. – P. 37–43. – Режим доступу: <http://clubofrome.fi/wp-content/uploads/2014/10/Dossiers.pdf>.

82.Heywood A. Chapt. 1 Introducing Global Politics [Електронний ресурс] Teaching Resources: Sample chapt. from Politics by A. Heywood. – Режим доступу: [http://www.palgrave.com/resources/CW%20resources%20\(by%20Author\)/H/Heywood-Global-Politics/9781137349262_sample.pdf](http://www.palgrave.com/resources/CW%20resources%20(by%20Author)/H/Heywood-Global-Politics/9781137349262_sample.pdf).

83.Krasner Stephen D. Sovereignty Organized Hypocrisy. Editions. Paperback. 1999. 280 pp.

84.Kapitza S. Global Population Blow Up and After: The demographic revolution and information society / Sergey P. Kapitza. – Ulm: Ebner and Spiegel, CPI Books, 2006. – 272 p.

85.Kupchan Ch. After Pax Americana: Benign Power, Regional Integration, and the Sources of a Stable Multipolarity. *International Security*, no. 2, 1998, pp. 40-79.

86.Nye J. Jr. *Soft Power. The Means to Success in World Politics*. N.Y. Public Affairs. – 2004. – P. 51

87.Streit M .E. *Theorie der Wirtschaftspolitik*. – Stuttgart, 2005, S.206 .

88. Valladao A. *Le XX1 siecle sera americain*. – Paris, 1993. – P. 48

89. Nye J. S., Jr. *The Paradox of American Power. Why the World's Only Superpower Can't It Alone*. – N. Y., Oxford: Oxford University Press, 2002. XVIII. – 222 p.

90. Kearney A. T./ *Foreign Policy Globalization Index 2006/*
http://www.atkearney.com./shared_res/pdf/Globalization-Index_FP_April-May-09_S.pdf